

Briselē, 2024. gada 25. novembrī
(OR. en)

16124/24

JEUN 281
SOC 863
EMPL 588
AGRI 829
SUSTDEV 127
EDUC 441

DARBA REZULTĀTI

Sūtītājs:	Padomes Ģenerālsēkretariāts
Saņēmējs:	delegācijas
Temats:	Padomes un Padomē sanākušo dalībvalstu valdību pārstāvju secinājumi par globālu iespēju nodrošināšanu lauku un attālos apvidos dzīvojošiem jauniešiem

Pielikumā pievienoti tematā minētie secinājumi, ko Izglītības, jaunatnes, kultūras un sporta padome pieņēma 2024. gada 25. un 26. novembra sanāksmē.

Padomes un Padomē sanākušo dalībvalstu valdību pārstāvju secinājumi par globālu iespēju
nodrošināšanu lauku un attālos apvidos dzīvojošiem jauniešiem

PADOME UN PADOMĒ SANĀKUŠIE DALĪBVALSTU VALDĪBU PĀRSTĀVJI,
ATZĪSTOT, KA

1. Lauku kopienām ir būtiska loma Eiropas Savienības redzējuma īstenošanā, un tās veido Savienības identitāti. Eiropas Komisijas ilgtermiņa redzējumā par ES lauku apvidiem ¹ sacīts, ka “lauku apvidi ir mūsu sabiedrības sāls un mūsu ekonomikas dzinējs”, un tāpēc tie ir pelnījuši īpašu uzmanību. Lauku un attālos apvidos Eiropai raksturīgā ainavu, kultūras un vēsturiskā mantojuma daudzveidība ir viena no būtību visvairāk veidojošajām un apbrīnojamākajām iezīmēm. Dzīvei šajos apvidos ir daudz dažādi ieguvumi, tai skaitā labāka dzīves kvalitāte, iespēja izbaudīt dabu un biodaudzveidību, mazāks piesārņojums, iespējams, mazāki izdevumi par iztiku, drošāka vide ² un spēcīgākas kopienas.

¹ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Ilgtermiņa redzējums par ES lauku apvidiem: kāds ceļš ejams, lai līdz 2040. gadam lauku apvidi kļūtu spēcīgāki, savienoti, izturētspējīgi un pārtikuši” (Paziņojums par ilgtermiņa redzējumu), COM/2021/345 final.

² Eurostat statistika tiešsaistē, “*Urban-rural Europe – quality of life in rural areas*” (Pilsētu–lauku Eiropa – dzīves kvalitāte lauku apvidos), 2022.

2. Eiropas Savienība (ES) ir iecerējusi līdz 2040. gadam panākt, lai lauku kopienas kļūtu spēcīgākas, savstarpēji savienotas, izturētspējīgas un pārtikušas ³. Neraugoties uz pašreizējiem centieniem, lauku apvidu un pilsētu teritoriju starpā pastāv būtiska nevienlīdzība, lai gan lauku apvidos dzīvo 137 miljoni cilvēku – aptuveni trešā daļa ES iedzīvotāju ⁴. Lauku kopienām ir būtiska nozīme ilgtspējīgā attīstībā un ekonomiskajā un sociālajā kohēzijā, tomēr tajās bieži vērojama arī iedzīvotāju, īpaši jauniešu, skaita samazināšanās. Tāpēc sociālekonomiskās problēmas skar lielāku daļu to ES iedzīvotāju, kas dzīvo lauku un attālos apvidos.
3. Priekšrocības, ko dāvā dzīve lauku un attālos apvidos, var neatsvērt ar to saistītās problēmas, piemēram, mazākas darba iespējas, vājāku (enerģētikas, transporta, mobilitātes un informācijas) infrastruktūru, visu līmeņu izglītības un mācību (tai skaitā pirmsskolas izglītības un aprūpes), sociālo pakalpojumu, veselības aprūpes vai sporta, kultūras un izklaides pasākumu mazāku pieejamību un piekļuvi tiem. Tāpēc daudzi – bieži vien gados jauni – cilvēki var izlemt pamest lauku un attālos apvidus un pārcelties uz vietām, kur ir labākas iespējas. Tā rezultātā noteiktos ģeogrāfiskos apvidos var būtiski mainīties demogrāfiskās struktūras ⁵.
4. Lai gan jauniešu iespējas ir atkarīgas no vietējiem apstākļiem, viņu dzīvi arvien lielākā mērā iespaido globālas tendences, piemēram, klimata pārmaiņas, digitalizācija, psihoemocionālās veselības problēmas, nodarbinātības un izglītības iespējas, ekonomiskā un cita veida nevienlīdzība. Globālas ⁶ iespējas lauku jauniešiem ir izdevība pārvarēt plaisu, kas viņu dzīves vidi šķir no plašākas globālās perspektīvas, jo stratēģijas un risinājumi tiek pielāgoti jauniešu vietējām vajadzībām un apstākļiem ⁷.

³ Secinājumi attiecībā uz ilgtermiņa redzējumu par ES lauku apvidiem (*LTVRA*), 15631/23.

⁴ “Lauku apvidi aizņem 83 % no ES teritorijas. Lauku apvidu platība ir 341 miljons hektāru (m ha), kas ir 83 % no kopējās ES sauszemes platības. Vairāk nekā puse no šiem lauku apvidiem ir attāli, proti, tie atrodas tālu no pilsētām. Lielpilsētas, pilsētas un piepilsētas kopā aizņem 17 % no ES sauszemes teritorijas (70,3 m ha).” Paziņojums par ilgtermiņa redzējumu. SWD (1. daļa).

⁵ Eiropas Savienības Publikāciju birojs, *Eurostat* reģionālā gadagrāmata, 2023. gada izdevums.

⁶ Jēdziens “globāls” sīkāk ir definēts I pielikumā.

⁷ Paziņojums par ilgtermiņa redzējumu.

5. Jēdziens “lauki” nenozīmē kādu vienotu koncepciju, noteiktu vidi vai apstākļus⁸. Lauku un attālos apvidos dzīvo daudzveidīgas un darbīgas jauniešu kopienas, kam ir dažādas vajadzības un problēmas. Šī daudzveidība nozīmē, ka ir jāmeklē reģionālām un vietējām vajadzībām pielāgotas atbildes un risinājumi, kuros tiek ņemtas vērā katram konkrētajam apvidum raksturīgās vajadzības un resursi. Šādā sakarā būtu jāņem vērā tālāko reģionu specifika, jo bieži vien to situācija – atrašanās uz salām un izolētība – palielina plaisu starp pilsētu un lauku apvidiem. Vienlaikus ir būtiski garantēt gan vienlīdzīgu attieksmi pret jauniešiem lauku un pilsētas vidē, gan viņu pilnīgu iesaistīšanos, izprast atšķirības un mazināt plaisu starp laukiem un pilsētām, ja tāda pastāv, tostarp, stiprinot saiknes starp lauku apvidiem un pilsētu teritorijām dalībvalstīs.
6. Eiropas Savienībā jauniešiem tiek pievērsta daudzveidīga un plaša uzmanība, tomēr pastāv uzskats, ka jaunatnes politikā lielākoties netiek likts pietiekami liels uzsvars uz lauku aspektiem un ka lauku politikā, iespējams, netiek ņemtas vērā lauku, attālos, nomaļos, mazāk attīstītos apvidos un tālākajos reģionos dzīvojošo jauniešu specifiskās vajadzības un apstākļi^{9 10}.

⁸ Komisijas dienestu darba dokuments “*Executive summary of the evaluation of the impact of the Common Agricultural Policy on territorial development of rural areas*” (Kopējās lauksaimniecības politikas ietekmes uz lauku apvidu teritoriālo attīstību novērtējuma kopsavilkums), SWD(2021) 398 final.

⁹ ES un Eiropas Padomes jaunatnes partnerība, “*Young people in rural areas: diverse, ignored and unfulfilled*” (Jaunieši lauku apvidos: daudzveidīgi, ignorēti un nepiepildīti).

¹⁰ Līguma par Eiropas Savienības darbību 174. un 349. pantā ir atzīts, ka lauku apvidiem, tālākajiem reģioniem, apvidiem, kurus skar rūpniecības restrukturizācija, kā arī reģioniem, kuros ir būtiska vai pastāvīga ekonomiska vai demogrāfiska atpalcība, piemēram, galējie ziemeļu reģioni ar mazu iedzīvotāju blīvumu, kā arī salas un pārrobežu un kalnu reģioni, ir īpašs statuss. Šajā dokumentā jēdziens “lauku un attāli apvidi” ietver arī perifērus, mazāk attīstītus apvidus, un ir ņemti vērā arī tālākie reģioni.

7. ES jaunatnes stratēģijā 2019.–2027. gadam ¹¹ – kas ir satvars Eiropas sadarbībai jaunatnes politikas jomā – un Eiropas Jaunatnes mērķos ¹² galvenā uzmanība ir pievērsta pamatjomām, proti, jauniešu līdzdalībai, iesaistei un jēgpilnam ieguldījumam sabiedrībā. Jaunatnes mērķis #3 koncentrējas uz iekļaujošām sabiedrībām un visiem jauniešiem piekļūstamas un atvērtas vides veidošanu, savukārt Jaunatnes mērķis #6 pievēršas tādu lauku apvidu veidošanai, kur jaunieši var īstenot savu potenciālu ¹³.
8. Padomes secinājumos par iespēju vairošanu jauniešiem lauku un attālos apgabalos ¹⁴ tika uzsvērta vietējo iespēju nozīme un starpnozarju pieejas veicināšana un ES dalībvalstis tika aicinātas sekmēt un atvieglināt aktīvu pilsoniskumu un lauku un attālos apvidos dzīvojošo jauniešu jēgpilnu dalību visos attiecīgajos lēmumu pieņemšanas procesos, īpaši tad, ja lēmumi attiecas uz jautājumiem, kas skar viņus.
9. Lauku un attālos apvidos sociālās iekļaušanas problēmas var būt saistītas ar zemes, infrastruktūras, digitālo tehnoloģiju, informācijas un kvalitatīvu sociālo un veselības aprūpes pakalpojumu, izglītības, darba ar jaunatni un nodarbinātības iespēju pieejamību un piekļuvi tām, kā arī ar to, cik liela ir līdzdalība visos attiecīgajos lēmumu pieņemšanas procesos. Ir būtiski, lai iespējas būtu pieejamas visiem un bez jebkādas diskriminācijas.

¹¹ Eiropas Savienības Padomes un Padomē sanākušo dalībvalstu valdību pārstāvju rezolūcija par regulējumu Eiropas sadarbībai jaunatnes jomā: Eiropas Savienības jaunatnes stratēģija 2019.–2027. gadam (2018/C 456/01).

¹² Eiropas Savienības Padomes un Padomē sanākušo dalībvalstu valdību pārstāvju rezolūcija par regulējumu Eiropas sadarbībai jaunatnes jomā: Eiropas Savienības jaunatnes stratēģija 2019.–2027. gadam (2018/C 456/01).

¹³ Padomes un Padomē sanākušo dalībvalstu valdību pārstāvju rezolūcija, ar ko nosaka pamatnostādnes ES jaunatnes dialoga pārvaldībai. Eiropas Savienības jaunatnes stratēģija 2019.–2027. gadam, OV C 189, 5.6.2019.

¹⁴ Padomes un Padomē sanākušo dalībvalstu valdību pārstāvju secinājumi par iespēju vairošanu jauniešiem lauku un attālos apgabalos, OV C 193, 9.6.2020.

10. Piecās līdztiesības savienības stratēģijās, ko Komisija pieņēma 2020. un 2021. gadā ¹⁵, kā arī Komisijas paziņojumā par visaptverošu pieeju garīgajai veselībai ¹⁶ uzsvērts, ka liela nozīme ir intersekcionalai pieejai. Šajos dokumentos norādīts, ka cilvēki var vienlaikus piederēt vienai vai vairākām neaizsargātām grupām un uzskatāmi apliecināta nepieciešamība apkarot multiplu un intersekcionalu diskrimināciju. Minētie faktori var ievērojami ietekmēt jauniešu, tostarp to, kas dzīvo lauku un attālos apvidos, kuri nav viendabīga grupa un kuriem “ir dažādas identitātes, dažādas vajadzības, resursi, izcelsme, dzīves situācijas un intereses un atšķirīgas problēmas un iespējas” ¹⁷.
11. Komisijas paziņojumā par visaptverošu pieeju garīgajai veselībai un Padomes secinājumos ar visaptverošu pieeju jauniešu psihoemocionālajai veselībai Eiropas Savienībā ¹⁸ sacīts, ka ir jāveic īpaši pasākumi, kas saistīti ar lauku vai attālos apvidos dzīvojošu jauniešu psihoemocionālās veselības profilaksi, veicināšanu un atbalstīšanu ¹⁹.

¹⁵ Stratēģija par personu ar invaliditāti tiesībām 2021.–2030. gadam; LGBTIK līdztiesības stratēģija 2020.–2025. gadam; Dzimumu līdztiesības stratēģija 2020.–2025. gadam; ES rasisma apkarošanas rīcības plāns 2020.–2025. gadam; ES romu līdztiesības, iekļaušanas un līdzdalības stratēģiskais satvars 2020.–2030. gadam.

¹⁶ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu Komitejai par visaptverošu pieeju garīgajai veselībai (Paziņojums par visaptverošu pieeju garīgajai veselībai), COM/2023/298 final.

¹⁷ Padomes un Padomē sanākušo dalībvalstu valdību pārstāvju secinājumi par jauniešus iekļaujošām sabiedrībām, OV C, C/2024/3808, 27.6.2024.

¹⁸ Padomes un dalībvalstu valdību pārstāvju secinājumi par visaptverošu pieeju jauniešu psihoemocionālajai veselībai Eiropas Savienībā, OV C, C/2023/1337, 30.11.2023.

¹⁹ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu Komitejai par visaptverošu pieeju garīgajai veselībai, COM/2023/298 final.

12. Padomes secinājumos par psihoemocionālo veselību ²⁰ atzīts, “ka psihoemocionālās veselības problēmas ir saistītas ar daudziem nevienlīdzības veidiem, piemēram, attiecībā uz personām neaizsargātā situācijā, minoritātēm, marginalizētām grupām un personām nelabvēlīgā sociālekonomiskā situācijā, tostarp personām, kas dzīvo ilgtermiņa aprūpes iestādēs, personām, kas saskaras ar vientulību un sociālo izolāciju, bērniem un jauniešiem, vecāka gadagājuma cilvēkiem, sievietēm, LGBTI ²¹, vēža pacientiem, personām ar invaliditāti, bēgļiem, migrantiem, ieslodzītajiem un bezpajumtniekiem”.
13. Liela nozīme lauku un attālo apvidu ilgspējīgā attīstībā ir sievietēm un meitenēm, jo viņas ir tās, kas vietējās kopienās ienes pievienoto vērtību. Bieži vien tieši viņas ir inovācijas, diversifikācijas un jaunu iespēju attīstības dzinējspēks ²². Tomēr nereti viņu lomas netiek ņemtas vērā vai nav redzamas. Daudzas lauku un attālos apvidos dzīvojošas sievietes un meitenes joprojām saskaras ar problēmām tādās jomās kā nodarbinātība, uzņēmējdarbība, kvalitatīvas izglītības un mācību iespējas, nevienlīdzīga aprūpes pienākumu sadale, piekļuve zemei, pirmsskolas izglītībai un aprūpei, ilgtermiņa aprūpei, kā arī veselības aprūpes pakalpojumiem, un viņas nav pietiekami pārstāvētas lēmumu pieņemšanā ^{23,24}.

²⁰ Padomes secinājumi par psihoemocionālo veselību, 15971/23, 24. punkts.

²¹ Sk. Komisijas LGBTIK līdztiesības stratēģiju 2020.–2025. gadam, COM(2020) 698 final.

²² Eiropas Investīciju banka, “*Support for female entrepreneurs: Survey evidence for why it makes sense*” (“Atbalsts uzņēmējām: apsekojums liecina, ka tam ir nozīme”), 2022. gada novembris, ISBN: 978-92-861-5378-5.

²³ Paziņojums par ilgtermiņa redzējumu.

²⁴ Eiropas Komisija, Reģionālās politikas un pilsētpolitikas ģenerāldirektorāts, Devītais ziņojums par ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju (9. kohēzijas ziņojums), 2024. gada marts.

14. ES atzīst, ka viens no elementiem, kas ietekmē demogrāfiskās pārmaiņas, ir indivīdu un ģimeņu personīgās izvēles, un uzsver – lai jauniešiem dotu iespēju pilnībā īstenot savu potenciālu, ir jānodrošina atbalstoša sabiedriskā politika. Paziņojumā “Demogrāfiskās pārmaiņas Eiropā: rīkkopa rīcībai”²⁵ jo īpaši uzsvērts, ka ir ļoti svarīgi jaunākajām paaudzēm sniegt atbalstu saistībā ar piekļuvi kvalitatīvām darbavietām, cenas ziņā pieņemamam mājoklim un pienācīgam dzīves līmenim.
15. Īpaši lauku un mazāk attīstītiem reģioniem ir raksturīga sabiedrības novecošana, zems iegūtās izglītības līmenis, darbaspēka samazināšanās, jaunatnes aizplūšana un “talantu izaugsmes strupceļa” risks²⁶, kas mazina šo reģionu spēju veidot ilgtspējīgu ekonomiku, kā arī apgrūtina konkurētspēju un izaugsmi. Komisijas paziņojumā “Talantu izmantošana Eiropas reģionos” norādīts, ka šiem reģioniem ir jāklūst par dinamiskām, uz talantiem orientētām ekonomikām, kam pamatā ir lauku reģionu vietējās stiprās puses. Šīs problēmas ir jārisina ar pielāgotu atbalstu, kura mērķis būtu jauniešiem dot pilnvērtīgas iespējas, uzlabot piekļuvi izglītībai, mācībām un nodarbinātībai, veicināt piekļuvi inovācijas un mācību iestādēm, ieguldīt kvalitatīvu darba iespēju radīšanā un veicināt sociālo iekļaušanu. Lai mazinātu teritoriālo nevienlīdzību un uzlabotu sociālo kohēziju visā ES, ir būtiski nodrošināt, ka lauku un attālos apvidos dzīvojošiem cilvēkiem, tostarp jauniešiem, ir iespēja sekmīgi pilnveidoties^{27, 28}.

²⁵ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Demogrāfiskās pārmaiņas Eiropā: rīkkopa rīcībai” (Komisijas demogrāfijas rīkkopa), COM/2023/577 final.

²⁶ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Talantu izmantošana Eiropas reģionos” (Paziņojums par talantu izmantošanu), COM/2023/32 final.

²⁷ Eiropas Komisija, Reģionālās politikas un pilsētpolitikas ģenerāldirektorāts, Devītais ziņojums par ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju (9. kohēzijas ziņojums), 2024. gada marts.

²⁸ Eiropas Savienības Publikāciju birojs, *Eurostat* reģionālā gadagrāmata, 2023. gada izdevums.

16. Liela loma ir kohēzijas politikai un – lauku kontekstā – Eiropas Lauksaimniecības fondam lauku attīstībai (ELFLA), jo tie, mērķtiecīgi novirzot palīdzību katra reģiona konkrētajām vajadzībām, ļauj dalībvalstīm un reģioniem labāk izsvērt daudzšķautņainas attīstības problēmas, vajadzības pēc reformām un sociālekonomisko un teritoriālo nevienlīdzību. Ņemot vērā, ka problēmām, kas saistītas ar zaļo un digitālo pārkārtošanos, demogrāfiskajām pārmaiņām, mainīgajām pasaules ekonomikas tendencēm vai klimata pārmaiņām, ir asimetriska ietekme, ES līdzekļu plānošanas efektivitāti tālākajos, mazapdzīvotos, salu, kalnu, pierobežas reģionos un lauku apvidos varētu veicināt konkrēto infrastruktūras, cilvēkkapitāla un pakalpojumu vajadzību apzināšana. Tādējādi, arī ar atbalstu digitalizācijai, var diversificēt nodarbinātības iespējas un uzlabot formālo un neformālo izglītību un mācības, padarot lauku un attālos apvidus par dzīvei un darbam pievilcīgākām vietām un nodrošinot to ilgtspējīgu attīstību ²⁹.

²⁹ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par 9. kohēzijas ziņojumu (Paziņojums par 9. kohēzijas ziņojumu), COM(2024) 149 final un 9. kohēzijas ziņojums.

17. Apvienoto Nāciju Organizācijas “ģimenes lauku saimniecību desmitgades” globālajā rīcības plānā (2019.–2028.)³⁰ uzsvērts: lai nodrošinātu paaudžu ilgtspēju ģimenes lauku saimniecībās, ir būtiski jauniešiem, jo īpaši jauniešiem, dot pilnvērtīgas iespējas, šādā nolūkā viņiem atvieglojot piekļuvi zemei, dabas resursiem, informācijai, izglītībai, infrastruktūrai, finanšu pakalpojumiem, tirgiem un iespējām piedalīties ar lauksaimniecību saistītos politikas veidošanas procesos. Ja tiek atvieglota nodošana no paaudzes paaudzei, gados jauniem lauksaimniekiem ir iespēja tradicionālās, vietējās zināšanas sakausēt ar novatoriskiem paņēmieniem un palielināt savu būtisko lomu lauku iekļaujošā attīstībā. Lauksaimnieku novecošana ir negatīva tendence, kas var apdraudēt lauku apvidu dzīvotspēju, tāpēc paaudžu atjaunošanās procesā svarīgs var būt gan pastiprināts dažādu veidu atbalsts gados jauniem lauksaimniekiem un uzņēmējiem, kas tiem palīdz sākt lauksaimniecisko darbību, stimulē lauku saimniecību nodošanu un padara lauksaimniecību pievilcīgāku jaunākās paaudzes acīs, gan arī kopējā lauksaimniecības politika (KLP).
18. ESAO “Ieteikumā par labāku iespēju radīšanu jauniešiem” aicināts veikt pasākumus, kas būtu paredzēti konkrēti neaizsargātu jauniešu un nelabvēlīgākā situācijā esošu jauniešu atbalstīšanai. Tas ietver vietējai situācijai piemērotu integrētu pakalpojumu sniegšanu sociālajā, veselības, mājokļu un nodarbinātības jomā. Ieteikumā uzsvērts, ka ļoti liela nozīme ir ieguldījumiem lauku jaunatnes izglītībā, mājokļos un veselībā, kā arī ieinteresēto personu savstarpējai sadarbībai jauniešu sasniegumiem labvēlīgas vides radīšanā³¹.

³⁰ FAO un IFAD, 2019. Apvienoto Nāciju Organizācijas ģimenes lauku saimniecību desmitgade (2019.–2028. gads). Globālais rīcības plāns, Roma.

³¹ ESAO, *Recommendation of the Council on creating better opportunities for young people* (Padomes Ieteikums par labāku iespēju radīšanu jauniešiem), Padomes ministru līmeņa sanāksme, 2022. gada 9. un 10. jūnijs, JT03497457.

19. Daudzviet Eiropā lauku reģioni nav pietiekami spējīgi piesaistīt talantus ³² vai nodrošināt piekļuvi ikdienas dzīvē nepieciešamai infrastruktūrai un kvalitatīviem pakalpojumiem, kas ievērojami apgrūtina lauku jaunatnes labbūtību un sociālekonomisko attīstību. Tas var ierobežot gan lauku jaunatnes savienotību un piekļuvi kvalitatīvai izglītībai un mācībām, nodarbinātībai, veselības aprūpei, mājokļiem, sociālajiem pakalpojumiem, darbam ar jaunatni, kultūrai, sportam un brīvā laika pavadīšanas iespējām, gan viņiem pieejamās sociālekonomiskās iespējas un līdz ar to – brīvību palikt uz vietas ³³.
20. Daudzi lauku un attālos apvidos dzīvojoši jaunieši saskaras ar šķēršļiem, kas apgrūtina piekļuvi mācībām, un viņiem trūkst informācijas par iespējām, kas saistītas ar digitālajiem pakalpojumiem un platformām, – tas palielina izolētību un var radīt digitālu plaisu starp lauku apvidiem un pilsētu teritorijām. Digitāla piekļuve, darbam būtiskas prasmes un digitālās prasmes var kalpot par katalizatoru pilnvērtīgu iespēju radīšanai lokālā mērogā un iekļautībai ^{34, 35}. Šie šķēršļi īpaši nelabvēlīgi var ietekmēt jauniešus, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu, jo ierobežota digitālā savienotība vēl vairāk mazina viņu spējas meklēt izglītības, nodarbinātības un mācību iespējas un palielina viņu sociālo un ekonomisko izolētību. Digitālās plaisas pārvarēšanas nolūkā ir būtiski panākt, lai jaunieši, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu, no jauna iesaistītos, un gādāt par to, lai viņiem būtu prasmes, kas nepieciešamas dalībai mūsdienu darbaspēkā. Uzlabotajā Garantijā jauniešiem ³⁶ uzsvērts, ka ir svarīgi atbalstīt jauniešu (īpaši jauniešus, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu) vietēju integrāciju darba tirgū, arī lauku un attālos apvidos, nodrošinot, ka vietējā un reģionālā līmenī pastāv nepieciešamās iespējas, un tādējādi atvieglojot viņu palikšanu šajos apgabalos.

³² Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Talantu izmantošana Eiropas reģionos” (Paziņojums par talantu izmantošanu), COM/2023/32 final, 2023.

³³ Letta, E., “*Much more than a market – Speed, Security, Solidarity – Empowering the Single Market to deliver a sustainable future and prosperity for all EU Citizens*” (Daudz vairāk nekā tirgus. Ātrums, drošība, solidaritāte: vienotā tirgus iespēju nodrošināšana virzībā uz ilgtspējīgu nākotni un labklājību visiem ES iedzīvotājiem), 2024. gada aprīlis.

³⁴ Paziņojums par ilgtermiņa redzējumu.

³⁵ Paziņojums par 9. kohēzijas ziņojumu un 9. kohēzijas ziņojums.

³⁶ Padomes Ieteikums (2020. gada 30. oktobris) “Tilts uz nodarbinātību – Garantijas jauniešiem pastiprināšana” un ar ko aizstāj Padomes 2013. gada 22. aprīļa Ieteikumu par garantijas jauniešiem izveidi (2020/C 372/01).

21. Daudzviet Eiropā lauku un attālos apvidos jauniešiem, jo īpaši sievietēm un jauniešiem ar invaliditāti, nav pieejamas tādas pašas iespējas kā pilsētu teritorijās attiecībā uz piekļuvi formālajai un neformālajai izglītībai un mācībām un ikdienējās mācīšanās iespējām, un pastāv būtiski šķēršļi viņu personīgajai un profesionālajai pilnveidei. Ierobežota piekļuve kvalitatīvām izglītības un mācību programmām un ierobežota to pieejamība ne vien palielina prasmju trūkumu, bet arī var izraisīt intelektuālā darbaspēka aizplūšanu un bezdarba līmeņa pieaugumu lauku jauniešu vidū, jo viņiem ir grūti tuvējā apkaimē atrast kvalifikācijai atbilstošu darbu.
22. Būtisks aspekts, kas ietekmē lauku jaunatnes attīstību un pilnvērtīgu iespēju nodrošināšanu viņiem, ir piekļuve globālai un visaptverošai informācijai par vietējām, reģionālām, valsts un ES mēroga programmām un finansēšanas iespējām. Vertikālas un horizontālas valodas barjeras var apgrūtināt lauku jauniešu spēju sekmīgi izprast dokumentus un tajos orientēties, un tas ierobežo viņu piekļuvi ES iniciatīvām ^{37 38}. Informācijas efektīvu izplatīšanu var veicināt starpnozaru sadarbība, kas palīdz pārvarēt šos šķēršļus un veicina spēju veidošanu un vietējos tīklus. To panākt ir ārkārtīgi svarīgi, jo tādējādi Eiropā visos līmeņos tiktu nodrošināta taisnīga līdzdalība un maksimāli palielināti ieguvumi, ko sniedz ES programmas, piemēram, *Erasmus+*, Eiropas Solidaritātes korpuss un *LEADER*, un lauku jauniešiem pieejamās finansēšanas iespējas.
23. Jauniešu piekļuvi nodarbinātībai un cenas ziņā pieņemamu mājokļu iespējām, un labākai savienotībai var apgrūtināt ģeogrāfiski faktori, kas rada nenoteiktību, lielāku atkarību no finanšu resursiem un stimulu mobilitātei un urbanizācijai vietējā līmenī.

³⁷ Moxon D., Bárta O. (2024), *EUYD10 Results of the Consultation Phase: We Need Youth (EUYD10 apspriešanās posma rezultāti: mums vajadzīga jaunatne)*, DOI: 10.5281/zenodo.10656746.

³⁸ ES Lauku rīcības plāns ir minēts Komisijas paziņojumā Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Ilgttermiņa redzējums par ES lauku apvidiem: kāds ceļš ejams, lai līdz 2040. gadam lauku apvidi kļūtu spēcīgāki, savienoti, izturētspējīgi un pārtikuši”, COM(2021) 345 final.

24. Lauku jauniešu kopienas var saskarties ar tādām problēmām kā zemāks iegūtais izglītības līmenis, bezdarbs vai pienācīgu darba apstākļu trūkums. Turklāt nepietiekama piekļuve darbam ar jaunatni, jaunatnes organizācijām, kopienas telpām un kvalitatīviem sociāliem, kultūras, sporta un atpūtas pasākumiem var apgrūtināt kopienu veidošanu, uzturēšanu vai pievienošanos tām. Tas viss var mazināt sociālās mijiedarbības iespējas, kas, savukārt, var negatīvi ietekmēt labbūtību, radīt izolētības un vientulības sajūtu un tā, iespējams, vājināt atbalsta sistēmas.
25. Lauku un attālu apvidu jauniešiem var pietrūkt atbalsta pakalpojumu, tai skaitā psihoemocionālās veselības jomā ³⁹. Psihoemocionālās veselības problēmas var negatīvi ietekmēt šo jauniešu izglītību, nodarbinātību un sociālo nodrošinājumu. Šīs problēmas var būt atstumtības sajūta, kuras rezultātā jaunieši var justies izolēti, iebiedēšana tiešsaistē un bezsaistē no vienaudžu puses, pārmērīga mediju izmantošana, bailes kaut ko palaist garām un arvien lielāks atkarību risks. Vienlaikus šiem jauniešiem trūkst piekļuves struktūrām, kas viņiem varētu palīdzēt izvairīties no šiem draudiem un atgūties no to ietekmes, tāpēc jauniešu vidū pastāvīgi izplatīta ir trauksme un depresija, un daudzām psihoemocionālās veselības problēmām netiek pievērsta vajadzīgā uzmanība.
26. Veselīgs un ilgs mūžs ir atkarīgs no daudziem faktoriem, kuru vidū ir veselības veicināšana un slimību profilakse, iespējas piekļūt veselības aprūpes pakalpojumiem, dzīves un darba apstākļi, nodarbošanās veids un apkārtējā vide. Lauku apvidi nodrošina tāds ieguvums veselībai kā labāka gaisa kvalitāte un dabas tuvums, savukārt pilsētu reģionos parasti ir lielāks skaits veselības aprūpes iestāžu, un tās ir daudzveidīgākas ⁴⁰. Kvalitatīvu veselības aprūpes pakalpojumu trūkums ir saistīts ar grūtībām novērst un ārstēt veselības problēmas. Turklāt, lai gan daudzos lauku apvidos lauksaimniecība nodrošina plašas nodarbinātības iespējas, darbs lauksaimniecībā var atstāt nelabvēlīgu vai kaitīgu iespaidu uz fizisko veselību ⁴¹. Tāpēc ir būtiski ieguldīt darbaupīgās un darbaspēka efektivitāti uzlabojošās tehnoloģijās.

³⁹ Paziņojums par visaptverošu pieeju garīgajai veselībai, COM(2023) 298 final.

⁴⁰ Eurostat reģionālā gadagrāmata, 2023.

⁴¹ ES KLP tīkls, “*Supporting the health and well-being of Europe’s agricultural workforce: Policy insight*” (Atbalsts Eiropas lauksaimniecības darbaspēka veselībai un labklājībai, politikas pārskats), 2023. gada jūnijs.

27. Lauku un attālos apvidos dzīvojošu jauniešu ar invaliditāti dzīves kvalitāti un iespējas var ietekmēt tādi būtiski šķēršļi kā ierobežota piekļuve iekļaujošai un kvalitatīvai izglītībai un mācībām, specializētai veselības aprūpei, kā arī neatbilstošs transports un savienotība. Šīs problēmas liecina, ka ir jāveic mērķtiecīgas darbības, lai šiem jauniešiem sniegtu labāku atbalstu ^{42, 43}.
28. Lai gan lauku jauniešiem, tostarp jaunietēm, piemīt ievērojams inovācijas un ekonomiskās attīstības potenciāls, viņiem var būt grūti piekļūt finanšu resursiem un orientēties sarežģītās ar finansējumu saistītās un birokrātiskās procedūrās. Tāpēc izšķirīgi svarīga nozīme var būt piekļūstamiem un skaidriem finansēšanas mehānismiem, kā arī mērķtiecīgiem ieguldījumiem lauku jaunatnes uzņēmējdarbības, tai skaitā lauksaimnieciskās uzņēmējdarbības, atbalstīšanā ^{44, 45, 46}.
29. Lauku un attālos apvidos dzīvojoši jaunieši biežāk saskaras ar nepieredzētām ilgtspējas problēmām, ko saasina pieaugošā klimata krīze un kas būtiski ietekmē viņu ikdienas dzīvi. Salīdzinājumā ar pilsētās dzīvojošiem jauniešiem viņi bieži ir neaizsargātāki pret vides vai klimata problēmām. Viņiem ir vajadzīga lielāka piekļuve ilgtspējīgiem resursiem un risinājumiem, un tas vēl vairāk palielina viņu neaizsargātību pret vides apdraudējumiem. ANO Ilgtspējīgas attīstības programmā 2030. gadam ⁴⁷ uzsvērts, ka šis piekļuves trūkums apgrūtina ne vien jauniešu spēju pievērsties akūto ilgtspējas problēmu risināšanai, bet arī viņu ieguldījumu klimata krīzes mazināšanā. Turklāt, lai viņi savā vidē varētu pienācīgi risināt un pārvarēt šīs problēmas, viņiem ir vajadzīga piekļuve kvalitatīvai formālai un neformālai izglītībai un mācībām, kas viņiem ļautu iegūt nepieciešamās prasmes un kompetences.

⁴² Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Savienība, kurā valda līdztiesība: Personu ar invaliditāti tiesību stratēģija 2021.–2030. gadam" (ES stratēģija invaliditātes jomā), COM(2021) 101 final.

⁴³ Paziņojums par ilgtermiņa redzējumu.

⁴⁴ Paziņojums par ilgtermiņa redzējumu.

⁴⁵ Eiropas Reģionālās attīstības fonds, *Interreg Europe*, politikas kopsavilkums "How to boost entrepreneurship in rural areas?" (Kā veicināt uzņēmējdarbību lauku apvidos?), 2020. gada aprīlis.

⁴⁶ Eiropas Komisija, "Taking stock of how CAP Strategic Plans contribute to the objectives of the long-term vision for the EU's rural areas" (Kā KLP stratēģiskie plāni palīdz sasniegt Ilgtermiņa redzējuma par ES lauku apvidiem mērķus), 2023. gada jūnijs.

⁴⁷ Apvienoto Nāciju Organizācija, A/RES/70/1, "Pārveidosim mūsu pasauli: ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam".

30. Būtisks lauku attīstības priekšnoteikums ir nemitīga attīstība, iesaistot vietējos iedzīvotājus, tāpēc lauku un attālos apvidos ir vajadzīgs stabils pamats jēgpilnai jauniešu līdzdalībai. Būtu jāatzīst, ka lauku attīstības jomā lauku jaunieši ir nozīmīgas ieinteresētās personas, un būtu jāveido tāda politika, kas apmierinātu viņu vajadzības un atbilstu viņu centieniem, un visos līmeņos būtu jānodrošina viņu pastāvīga iesaistīšanās un ietekme lēmumu pieņemšanas procesos. Kā norādīts Lauku paktā ⁴⁸, dot iespēju lauku apvidiem pārliecinošāk paust savu nostāju un tos noteikt par lielāku prioritāti vietējā, reģionālajā, valsts un ES politiskajā darba kārtībā ir jānosprauž par vienu no galvenajiem mērķiem.
31. Jaunieši lauku un attālos apvidos var kalpot par pozitīvu pārmaiņu katalizatoru, jo īpaši savās kopienās, jo viņi veicina attīstību digitālajā, sociālajā un ekonomikas jomā. Tomēr, neraugoties uz lauku jauniešu potenciālu, viņi bieži saskaras ar ievērojamiem šķēršļiem, kas viņiem liedz pilnībā atraisīt savas līderības spējas un piekļūt izaugsmes iespējām. Šo šķēršļu pārvarēšana ir būtisks priekšnoteikums tam, lai tiktu izmantots lauku jauniešu līderības potenciāls un viņiem tiktu dotas pilnvērtīgas iespējas savās kopienās veicināt ilgtspējīgu attīstību, un tādējādi Eiropā tiktu veicināta iekļaujoša izaugsme un noturība.

⁴⁸ Eiropas Komisija, Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāts, Atklāta vēstule par Lauku pakta uzsākšanu, 2021. gada 17. decembris.

32. Budapeštā 2024. gada septembrī notikušajā ES jaunatnes konferencē ⁴⁹ jaunieši ierosināja izmantot turpmāk minētos paņēmienus, lai lauku un attālus apvidus padarītu dinamiskākus un jauniešiem pievilcīgākus:
- i) veicināt lauku jauniešu jēgpilnu dalību, jo īpaši ar vides ilgtspēju un psihoemocionālo un fizisko veselību saistītos jautājumos;
 - ii) veicināt atbalstošas lauku kopienas, pārvarēt aizspriedumus, veidot piekļūstamu paaudžu dialogu un kopīgas telpas, kā arī stiprināt nākotnes redzējumu;
 - iii) palielināt piekļuvi jauniešu vajadzībām pielāgotai infrastruktūrai, piemēram, interneta savienojamībai, informācijai, transportam, tīrai enerģijai, kā arī fiziskās un psihoemocionālās veselības pakalpojumiem;
 - iv) palielināt informētību par alternatīviem nodarbinātības veidiem, piemēram, attālināto darbu un novatorisku lauksaimniecību.
33. Budapeštā notikušajā ES jaunatnes konferencē ⁵⁰ jaunieši cita starpā uzsvēra, ka ES, valstu un vietējiem instrumentiem vajadzētu būt piemērotiem lauku un attālu apvidu jauniešu vajadzībām, situācijai, spējām un resursiem un ka tiem būtu:
- i) jāatbalsta jauniešu dalība lauku attīstības un lēmumu pieņemšanas procesos, piemēram, ar jauniešu vēstnieku, konsultatīvo padomju, vietējo jaunatnes padomju starpniecību un līdzdalīgas budžeta plānošanas palīdzību;
 - ii) jāatbalsta lauku uzņēmējdarbība, tostarp lauksaimniecība, palielinot informētību par esošajām ES un valstu programmām, nodrošinot mentorēšanu, veicinot digitālo pārveidi un finansiālu stimulu (piemēram, nodokļu atvieglojumu un līdzfinansēšanas iespēju) izmantošanu;

⁴⁹ *Bárta O., Moxon D. (2024), EUYD10 ES jaunatnes konference Budapeštā, Ungārijā. Konferences nobeiguma ziņojums, DOI: 10.5281/zenodo.13836827.*

⁵⁰ *Bárta O., Moxon D. (2024), EUYD10 ES jaunatnes konference Budapeštā, Ungārijā. Konferences nobeiguma ziņojums, DOI: 10.5281/zenodo.13836827.*

- iii) jāveicina jauniešiem draudzīgas platformas, lai piekļūtu informācijai par jaunatnes programmām, kvalitatīvām nodarbinātības iespējām un finansējumu, kā arī jāuzsāk ES mēroga kampaņa nolūkā veicināt vienlīdzīgu piekļuvi darbam;
- iv) jāveicina kvalitatīvas mācīšanās iespējas un jauniešu iniciatīvas, kas paplašina lauku jauniešu pieredzi, piemēram, pilsētu un lauku jauniešu apmaiņas, klimata projekti, mobili un informēšanā iesaistīti jaunatnes darbinieki, kā arī iesaiste lauku jaunatnes organizācijās;
- v) jāuzlabo piekļuve pakalpojumiem un informācijai, kas saistīta ar psihoemocionālo veselību, iedvesmojot vietēja mēroga rīcību un veicinot dialogu par esošajām finansēšanas iespējām un infrastruktūru.

LĪDZ AR TO AICINA DALĪBVALSTIS ATBILSTĪGAJOS LĪMEŅOS:

- 34. Attiecīgā gadījumā palīdzēt apzināt, attīstīt, uzraudzīt un nodrošināt lauku un attālos apvidos dzīvojošiem jauniešiem taisnīgu un vienlīdzīgu piekļuvi infrastruktūrai, informācijai, savienojamībai un pakalpojumiem uz vietas, kā arī veikt pasākumus, lai uzlabotu piekļūstamību saistībā ar viņu ikdienas dzīvi.
- 35. Pastiprināt centienus uzlabot digitālās infrastruktūras un pakalpojumu pieejamību un piekļuvi tiem lauku un attālos apvidos, jo īpaši sniedzot atbalstu elektroniskajām ierīcēm un citos digitālos jautājumos, veidojot kvalitatīvu platjoslas pārklājumu, uzlabojot digitālo prasību un kiberdrošību un attiecīgā gadījumā apmainoties ar labo praksi starp vietējām, reģionālajām un valsts iestādēm ⁵¹.

⁵¹ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Digitālās izglītības rīcības plāns 2021.–2027. gadam. Izglītības un apmācības pārveide digitālajam laikmetam, COM(2020) 624 final.

36. Turpināt atbalstīt starpnozaru sadarbību starp vietēja līmeņa kvalitatīvām izglītības, mācību, sociālajām, veselības aprūpes, kultūras, jauniešu aprūpes, darba ar jaunatni, sporta un brīvā laika pavadīšanas iestādēm, ko jaunieši, kuri dzīvo lauku un attālos apvidos, var izmantot, lai tiktu nodrošināti taisnīgi personīgās attīstības un labbūtības apstākļi viņu kontekstā, vienlaikus arī veicinot šo iestāžu un saistīto pakalpojumu fizisko un digitālo piekļūstamību ⁵².
37. Mudināt varasiestādes, jo īpaši lauku un attālos apvidos vietējā līmenī, veicināt lauku jauniešu līdzdalību, piemēram, izveidojot jaunatnes padomes un procesus lēmumu pieņemšanā, kas varētu būt konsultatīvas, padomdevējas struktūras un iniciatīvas. Tas var veicināt jauniešu efektīvu iesaisti visos lēmumu pieņemšanas procesos jomās, kas viņus skar visvairāk, piemēram, jautājumos, kas saistīti ar izglītību, nodarbinātību, sociālo iekļaušanu, infrastruktūru, mājokļiem, savienotību, veselības (jo īpaši psihoemocionālās veselības) aprūpi un vidi, un var stiprināt uzticēšanos demokrātiskajiem procesiem.
38. Veicināt drošu un iekļaujošu jaunatnes centru un telpu izveidi un darbību lauku un attālos apvidos un attiecīgā gadījumā veicināt pastāvīgu atbalstu jau esošajiem drošajiem un iekļaujošiem jaunatnes centriem un paaudžu mijiedarbībai. Vēl vairāk uzlabot iniciatīvas un programmas, lai nodrošinātu pilnvērtīgas iespējas visu veidu darbam ar jaunatni un jaunatnes organizācijām un tos atbalstītu, lai apliecinātu to būtisko nozīmi to jauniešu uzrunāšanā, kas dzīvo lauku un attālos apvidos un tālākajos reģionos.
39. Veicināt vietējo dialogu par lauku attīstību, lai apspriestu attiecīgā apvidus nākotni un ilgtspējīgus risinājumus; šis dialogs saved kopā jauniešus, iestādes, kas pārstāv dažādas politikas jomas, un vietējās iestādes, kā arī sociālās un ekonomikas jomas ieinteresētās personas, un tajā tiek atspoguļots Komisijas ilgtermiņa redzējuma par ES lauku apvidiem ⁵³ vērienīgums.

⁵² Paziņojums par ilgtermiņa redzējumu.

⁵³ Paziņojums par ilgtermiņa redzējumu.

40. Veicināt talantu atbalsta iniciatīvas, kurās izmantota visaptveroša pieeja talantu kopšanai un izmantošanai visā to dzīves ciklā, apmācot jaunatnes darbiniekus, pedagogus un speciālistus atpazīt dažādos jauniešu talantus. Dot jauniešiem iespējas izmantot savas prasmes, talantus un spējas neatkarīgi no konkrētajiem šķēršļiem, ar kuriem viņi var saskarties lauku un attālos apvidos ⁵⁴.
41. Veicināt jauniešu nodarbinātību vietējā vai attiecīgā gadījumā reģionālā līmenī, tostarp, pievēršoties tiem jauniešiem, kuri nemācās, nestrādā un neapgūst arodu, palielinot informētību un veicinot dažādu darbvietu un iespēju radīšanu lauku un attālos apvidos, un uzmanību pievēršot iespēju dažādošanai un attīstīšanai dažādās nozarēs, piemēram, lauksaimniecībā, ražošanā, digitālajā jomā, klimatadaptācijā un pakalpojumu jomā, un sniedzot atbalstu prasmju pilnveides un mācību programmām, kas pielāgotas vietējai saimnieciskajai darbībai.
42. Veicināt uzlabotās Garantijas jauniešiem īstenošanu lauku un attālos apvidos, piemēram, konkrēti apzinot jauniešiem pieejamos pakalpojumus, novēršot trūkumus, izmantojot mobilos un tiešsaistes pakalpojumus vai vienas pieturas aģentūras.
43. Izpētīt veidus, kā piesaistīt un noturēt jauniešus, īpašu uzmanību pievēršot jaunām sievietēm, kopienās lauku un attālos apvidos, lai nodrošinātu viņu ilgtermiņa ekonomisko labklājību un vitalitāti, un attiecīgā gadījumā apsvērt starpnozaru līdzekļus viņu atbalstam.

⁵⁴ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par talantu izmantošanu, COM(2023) 32 final.

44. Izpētīt un atbalstīt iniciatīvas, kuru mērķis ir paaudžu sadarbība un solidaritāte, veicinot dialogus un sniedzot padziļinātu informāciju par labu praksi, lai lauku jauniešiem atvieglotu iespēju pilnveidoties vietējā līmenī.
45. Izstrādāt, uzlabot un uzturēt fiziskās un psihoemocionālās veselības atbalsta programmas, kas pielāgotas jauniešu vajadzībām lauku un attālās kopienās, nodrošinot gan tiešsaistes, gan bezsaistes atbalsta tīklus, piemēram, psiholoģiskos un citus profilaktiskos pakalpojumus skolās un jaunatnes centros, lai cīnītos pret bulingu un atkarību.

ŠAJĀ SAKARĀ AICINA EIROPAS KOMISIJU SASKAŅĀ AR SUBSIDIARITĀTES PRINCIPU:

46. Izpētīt veidus, kā atvieglot piekļuvi ES iniciatīvām un instrumentiem, kas paredzēti lauku jauniešiem, galveno uzmanību pievēršot valodas un administratīvo šķēršļu likvidēšanai. Vajadzības gadījumā vienkāršot formulējumus, lai tie būtu jauniešiem draudzīgāki, un samazināt nevajadzīgu birokrātisko slogu, nodrošinot, ka lauku jaunieši var vieglāk piekļūt šiem atbalsta mehānismiem un informācijai, cita starpā, izmantojot Eiropas Jaunatnes portālu. Informācija un instrumenti būtu jānodrošina arī tādos formātos, kam var piekļūt jaunieši ar invaliditāti.
47. Saistībā ar jaunatnes aspekta integrēšanu uzlabot lauku jauniešu pamanāmību ES programmās ar jaunatnes komponentu un ES jaunatnes stratēģijā laikposmam pēc 2027. gada un, kad tiek izstrādātas īpašas un konkrētas darbības, kas vērstas uz visiem jauniešiem, tostarp tiem, kuri dzīvo lauku un attālos apvidos, attiecīgā gadījumā izmantot jauniešu testu Eiropas līmenī.

48. Izpētīt iespējas, kā labāk mērķorientēt un maksimāli izmantot esošos finanšu mehānismus un attiecīgā gadījumā iespējas pārorientēt iniciatīvas sadarbībā ar attiecīgajām ieinteresētajām personām, lai palīdzētu gados jauniem lauku uzņēmējiem, tostarp gados jauniem lauksaimniekiem, sākt, uzturēt un paplašināt savus uzņēmumus, vienlaikus ņemot vērā arī strukturālos ierobežojumus, ar kuriem viņi varētu saskarties attiecībā uz piekļuvi finanšu resursiem. Turklāt jauniešu vidū lauku un attālos apvidos popularizēt esošos rīkus, piemēram, Lauku rīkkopu ⁵⁵, un atbalstīt sadarbību starp visiem uzņēmējiem lauku un attālos apvidos. Tas palīdzēs nodrošināt turpmākas darba iespējas lauku apvidos, veicinot ekonomikas noturību un dzīvotspēju.
49. Veicināt to, ka tiek īstenots teritoriālās ietekmes novērtējums, tostarp lauku aspektu iestrādāšana, novērtējot galveno ES iniciatīvu paredzamo ietekmi uz lauku un attāliem apvidiem, un mudināt īstenot līdzīgas pieejas valsts, reģionālā un vietējā līmenī, lai nodrošinātu saskaņotību, konsekveni un papildināmību starp politikas virzieniem un instrumentiem, kas aptver lauku apvidiem svarīgus jautājumus.
50. Turpināt veidot zināšanas un veikt uz pierādījumiem balstītus pētījumus par jauniešiem, kas dzīvo lauku un attālos apvidos, izmantojot esošos instrumentus, piemēram, cita starpā jaunatnes vikivietni un pētījumus sadarbībā ar ES un Eiropas Padomes jaunatnes partnerību.
51. Turpināt centienus palielināt informētību un palielināt, iespējams, nepietiekami pārstāvēto grupu, piemēram, lauku un attālo apvidu jauniešu, dalību ES jaunatnes dialogā un citās attiecīgās ES iniciatīvās, piemēram, *Interreg* Brīvprātīgo jauniešu (*IVY*) iniciatīvā, *EUTeens4Green* iniciatīvā un *Youth4OutermostRegions* projektā.

⁵⁵ Paziņojums par ilgtermiņa redzējumu.

TĀDĒĻ, AICINA DALĪBVALSTIS UN EIROPAS KOMISIJU, PIENĀCĪGI IEVĒROJOT
SUBSIDIARITĀTES PRINCIPU:

52. Uzsvērt un atzīt lauku un attālos apvidos dzīvojošo jauniešu stratēģisko lomu zaļas, taisnīgas un iekļaujošas pārkārtošanās panākšanā, pārtikas un klimata nodrošinājuma saglabāšanā, veicinot biodaudzveidību un lauku revitalizāciju, radot augstas kvalitātes darbvietas un pārveides procesā iesaistot jauniešus ⁵⁶.
53. Nodrošināt taisnīgas valodu apguves iespējas, veicinot starpvalstu sadarbību, formālās, neformālās un ikdienējās mācīšanās iespējas un piemērotu valodu mācīšanu, kurā galvenā uzmanība pievērsta ikdienas lietojumam.
54. Sadarbībā ar attiecīgajām nozarēm stiprināt apstākļus jauniešu iespējām pilnveidoties vietējā līmenī, atbalstot iniciatīvas, kas efektīvi izmanto vietējos resursus un infrastruktūru, nolūkā radīt ilgtspējīgas iztikas iespējas lauku un attālos apvidos, tostarp tālākajos reģionos, kā arī veicinot pienācīgu mājokļu iniciatīvu izstrādi, kas pielāgotas šajos apvidos dzīvojošo jauniešu vajadzībām.
55. Efektīvi veicināt paaudžu atjaunošanos ⁵⁷ un atbalstīt jaunos uzņēmējus, tostarp gados jaunus lauksaimniekus lauku un attālos apvidos, uzlabojot jaunuzņēmumu atbalsta pieejamību un piekļūstamību. Nodrošināt mērķorientētu informāciju, piekļuvi telpām, infrastruktūrai, finansiālajam atbalstam un resursiem, kā arī piekļuvi mācību un mentorēšanas programmām, kas ļauj topošajiem uzņēmējiem, tostarp gados jauniem lauksaimniekiem, pārvarēt sākotnējos šķēršļus un ar pārliecību sākt savu darbību, tādējādi revitalizējot lauku ekonomiku un veicinot ilgtspējīgu attīstību un inovāciju visā Eiropā.

⁵⁶ Pārtikas drošības informācijas tīkls (*FSIN*) un Globālais tīkls cīņai pret pārtikas krīzēm, 2024. gada globālais ziņojums par pārtikas krīzi. *GRFC* 2024, Roma.

⁵⁷ Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei "Kopsavilkums par KLP stratēģiskajiem plāniem 2023.–2027. gadam: kopīgie centieni un kopējie mērķi", Brisele, 23.11.2023., COM(2023) 707 final.

56. Stiprināt starpnozaru sadarbību formālās un neformālās izglītības un mācību jomā, īpašu uzmanību pievēršot cilvēkresursu kvalifikācijas celšanai un attīstībai, darba apstākļu uzlabošanai un tam, lai izglītības un mācību iestādēm teritorijās, kurās ir vislielākās grūtības, palielinātu infrastruktūras un aprīkojuma pieejamību un piekļuvi tiem.
57. Nodrošināt lauku jauniešu un attiecīgo organizāciju aktīvu līdzdalību politikas diskusijās un lēmumu pieņemšanā vietējā, reģionālā, valsts un ES līmenī, sadarbojoties attiecīgo politiku izstrādē, īstenošanā un izvērtēšanā un, ja iespējams, sniedzot visaptverošus atjauninātus un dezagregētus datus par lauku jauniešiem, tostarp gados jauniem lauksaimniekiem, tādējādi ļaujot politikas veidotājiem labāk mērķorientēt politikas un intervences un radīt tiem pielāgotus risinājumus. Veikt atbilstīgus pasākumus, lai novērstu negatīvo demogrāfisko tendenci ietekmi, kas ietekmē lauku un attālos apvidos dzīvojošo jauniešu, tostarp gados jauno lauksaimnieku, dzīvi.
58. Uzlabot pārrobežu sadarbību un ES instrumentus psihoemocionālās un fiziskās veselības jomā, veicinot pētījumus par psihoemocionālo veselību, izstrādājot kopīgas uzraudzības un profilakses metodes mazāk attīstītām teritorijām un apmainoties ar labu praksi attiecībā uz psihoemocionālās veselības pakalpojumu klāsta paplašināšanu lauku un attālos apvidos.

Definīcijas šo secinājumu vajadzībām

“Lauku apvidi” ir ārpus pilsētu klasteriem esošas vietējās administratīvās kopienas, ko galvenokārt raksturo zemāks iedzīvotāju blīvums, konkrēts sociāli ģeogrāfiskais un kultūras tēls, tuvums dabas resursiem un tādēļ atšķirīgas ekonomiskās izredzes, kamēr vienlaikus tajās ir apzinātas vajadzības pēc turpmākas konkrētu pakalpojumu uzlabošanas, kuri vērsti uz jaunatni, kā arī visu sabiedrību kopumā.

“Dzīves kvalitātes” rādītāji aptver plašu tematu/dimensiju klāstu, tostarp materiālos dzīves apstākļus, nodarbinātību, izglītību, veselību, sociālo mijiedarbību, drošumu un drošību, uzticēšanos, diskrimināciju un vidi.

“Lauku aspektu iestrādāšana” ir politikas pārskatīšana no lauku apvidu skatpunkta, lai padarītu šo politiku piemērotu tiem, kas dzīvo un strādā lauku apvidos. Eiropas Komisija labāka regulējuma programmas ietvaros ieviesa lauku aspektu iestrādāšanas mehānismu, lai novērtētu galveno ES likumdošanas iniciatīvu ietekmi uz lauku apvidiem.

“Lauku revitalizācija” ir veids, kā pozitīvi pārveidot lauku apvidus pašreizējām un nākamajām paaudzēm.

Jēdziens “lauki” bieži netiek definēts, taču šī dokumenta vajadzībām jēdzienā “lauki” ir ietverti divi ģeogrāfiskie līmeņi: lauku apvidi (vietējās administratīvās vienības (*LAU*) līmeņa klasifikācija) un pārsvarā lauku reģions (Statistiski teritoriālo vienību nomenklatūras (*NUTS-3*) līmeņa reģionu klasifikācija). Gan lauku apvidi, gan pārsvarā lauku reģioni ir definēti vienādi: lielākā daļa to iedzīvotāju dzīvo lauku apvidu tīklveida šūnās. *LAU* klasifikācija nosaka urbanizācijas pakāpi, un *NUTS-3* līmeņa reģionu klasifikācija attiecas uz pilsētu un lauku reģionālo tipoloģiju.

“Attāli reģioni” ir vietējas un reģionālas administratīvās kopienas, no kurām vairums atrodas ārpus pilsētu klasteriem un kuras raksturo sarežģīta fiziskā piekļūšana, galvenokārt ģeogrāfiskā/dabas nošķiruma dēļ (cita starpā arī salas un/vai kalni) līdztekus ierobežotam vai retāk kursējošam sabiedriskajam transportam un/vai sarežģītai digitālajai savienojamībai. Šiem reģioniem var būt tādas pašas iezīmes, kādas ir “lauku apvidiem”, kuru definīcija sniegta iepriekš tekstā. Par attāliem reģioniem tiek uzskatīti arī ES tālākie reģioni, kā izklāstīts LESD 349. pantā.

Ar vārdu “glokāls” apzīmē nemanāmu integrāciju starp vietējo un globālo līmeni; visaptverošu savienotību, ko rada ceļošana, uzņēmējdarbība un saziņa, kā arī gatavība un spēja domāt globālā līmenī un rīkoties vietējā līmenī. “Glokalizācijas jēdziens aptver dinamisko, nosacīto un divvirzienu dialektiku starp globālo un vietējo” (*Swyngedouw* (2004)). Dažas no aktuālākajām globālajām tendencēm, kas skar jauniešus, ir klimata pārmaiņas, kuras nesamērīgi ietekmē lauku kopienas un lauksaimniecības iztikas līdzekļus, un digitālo tehnoloģiju pieaugums, kas rada gan iespējas, gan izaicinājumus attiecībā uz digitālo pratību, piekļuvi izglītībai un nodarbinātību. Turklāt ekonomiskā nevienlīdzība un jauniešu bezdarbs ir globālas problēmas, kuru risināšanai bieži vien ir nepieciešama vietējā līmeņa inovācija darbvietu radīšanā, prasmju attīstīšanā un uzņēmējdarbībā. Psihoemocionālās veselības problēmas, ko saasina globālās krīzes un sabiedrības spiediens, arī prasa vietējā līmenī sensitīvu pieeju atbalstam un noturības veidošanai. Turklāt, lai turpinātu virzību uz sociālo taisnīgumu un iekļautību, ir vajadzīgi pielāgoti risinājumi, ar ko pievērsties tādiem jautājumiem kā dzimumu līdztiesība, rasu nevienlīdzība un piekļuve resursiem, atspoguļojot unikālo kultūras un sociālo dinamiku dažādos reģionos. Risinot šīs globālās problēmas ar vietējā līmenī nozīmīgām stratēģijām, jaunieši var izmantot glokalizācijas potenciālu, lai savās kopienās radītu ilgtspējīgu un noturīgu nākotni.

“Talantu izaugsmes strupceļš”, kā aprakstīts Komisijas paziņojumā “Talantu izmantošana Eiropas reģionos”, attiecas uz daudzdimensionālu problēmu, ar ko saskaras daži ES reģioni, kuros strauji samazinās darbspējīgā vecuma iedzīvotāju skaits, ir zems un stagnējošs augstākās izglītības absolventu īpatsvars un negatīva iedzīvotāju mobilitāte vecumā no 15 līdz 39 gadiem. Tas rada neefektivitāti vietējā ekonomikā, darba tirgos, izglītībā, mācībās un pieaugušo izglītības sistēmās, kā arī zemu sniegumu inovācijas, pārvaldības, uzņēmējdarbības attīstības un pakalpojumu pieklūstamības jomā.

“Vertikālās un horizontālās valodas barjeras” raksturo valodu barjeru sarežģītību, ar ko saskaras daudzi lauku jaunieši. Horizontālajā segmentā galvenā uzmanība ir pievērsta tam, ka trūkst pienācīgas piekļuves svešvalodu izglītībai, savukārt vertikālajā segmentā ir uzsvērtas grūtības izprast tādu sarežģītu valodu, kurai ir pieejami daži resursi, kā arī jauniešiem draudzīgas izteiksmes trūkums.

Atsauces

Eiropas Savienības Padome

- Eiropas Savienības Padomes un Padomē sanākušo dalībvalstu valdību pārstāvju rezolūcija par regulējumu Eiropas sadarbībai jaunatnes jomā: Eiropas Savienības jaunatnes stratēģija 2019.–2027. gadam, OV C 456, 18.12.2018.
- Padomes un Padomē sanākušo dalībvalstu valdību pārstāvju rezolūcija, ar ko nosaka pamatnostādnes ES jaunatnes dialoga pārvaldībai. Eiropas Savienības jaunatnes stratēģija 2019.–2027. gadam, OV C 189, 5.6.2019.
- Padomes un Padomē sanākušo dalībvalstu valdību pārstāvju secinājumi par iespēju vairošanu jauniešiem lauku un attālos apgabalos, OV C 193, 9.6.2020.
- Secinājumi attiecībā uz ilgtermiņa redzējumu par ES lauku apvidiem (*LTVRA*), 15631/23.
- Padomes un Padomē sanākušo dalībvalstu valdību pārstāvju secinājumi par jauniešus iekļaujošām sabiedrībām, OV C, C/2024/3808, 27.6.2024.
- Padomes secinājumi par psihoemocionālo veselību, 15971/23.
- Padomes Ieteikums (2020. gada 30. oktobris) “Tilts uz nodarbinātību – Garantijas jauniešiem pastiprināšana” un ar ko aizstāj Padomes 2013. gada 22. aprīļa Ieteikumu par garantijas jauniešiem izveidi (2020/C 372/01).

- Padomes Ieteikums (2024. gada 13. maijs) “Eiropa kustībā – mācību mobilitātes iespējas visiem”, OV C, C/2024/3364.
- Padomes un dalībvalstu valdību pārstāvju secinājumi par visaptverošu pieeju jauniešu psihoemocionālajai veselībai Eiropas Savienībā, OV C, C/2023/1337, 30.11.2023.

Eiropadome

- Eiropadome, ES Stratēģiskā programma 2019.–2024. gadam, 2019. gada 20. jūnijs.
- *Letta, Enrico, “Much more than a market – Speed, Security, Solidarity – Empowering the Single Market to deliver a sustainable future and prosperity for all EU Citizens”* (Daudz vairāk nekā tirgus. Ātrums, drošība, solidaritāte: vienotā tirgus iespēju nodrošināšana virzībā uz ilgtspējīgu nākotni un labklājību visiem ES iedzīvotājiem), 2024. gada aprīlis.

Eiropas Komisija

- Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Ilgttermiņa redzējums par ES lauku apvidiem: kāds ceļš ejams, lai līdz 2040. gadam lauku apvidi kļūtu spēcīgāki, savienoti, izturētspējīgi un pārtikuši”, COM(2021) 345 final.
- Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Ilgttermiņa redzējums par ES lauku apvidiem: kāds ceļš ejams, lai līdz 2040. gadam lauku apvidi kļūtu spēcīgāki, savienoti, izturētspējīgi un pārtikuši”, COM(2021) 345 final. Komisijas dienestu darba dokuments (1.–3. daļa).
- Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Cilvēki pirmajā vietā, ilgtspējīgas un iekļaujošas izaugsmes nodrošināšana, ES tālāko reģionu potenciāla atraisīšana”, COM(2022) 198 final.

- Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Talantu izmantošana Eiropas reģionos”, COM(2023) 32 final.
- Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Savienība, kurā valda līdztiesība: personu ar invaliditāti tiesību stratēģija 2021.–2030. gadam”, COM(2021) 101 final.
- Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Savienība, kurā valda līdztiesība: LGBTIK līdztiesības stratēģija 2020.–2025. gadam”, COM/2020/698 final.
- Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Savienība, kurā valda līdztiesība: dzimumu līdztiesības stratēģija 2020.–2025. gadam”, COM/2020/152 final.
- Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Savienība, kurā valda līdztiesība: ES rasisma apkarošanas rīcības plāns 2020.–2025. gadam”, COM(2020) 565 final.
- Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Savienība, kurā valda līdztiesība: ES romu līdztiesības, iekļaušanas un līdzdalības stratēģiskais satvars”, COM(2020) 620 final.
- Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu Komitejai par visaptverošu pieeju garīgajai veselībai (Paziņojums par visaptverošu pieeju garīgajai veselībai), COM/2023/298 final.

- Eiropas Komisija, Reģionālās politikas un pilsētpolitikas ģenerāldirektorāts, Devītais ziņojums par ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju (9. kohēzijas ziņojums), 2024. gada marts.
- Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par 9. kohēzijas ziņojumu, COM(2024) 149 final.
- Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Demogrāfiskās pārmaiņas Eiropā: rīkkopa rīcībai”, COM(2023) 577 final.
- Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Digitālās izglītības rīcības plāns 2021.–2027. gadam. Izglītības un apmācības pārveide digitālajam laikmetam, COM(2020) 624 final.
- Komisijas dienestu darba dokuments “*Executive summary of the evaluation of the impact of the Common Agricultural Policy on territorial development of rural areas*” (Kopējās lauksaimniecības politikas ietekmes uz lauku apvidu teritoriālo attīstību novērtējuma kopsavilkums), SWD(2021) 398 final.
- Eiropas Reģionālās attīstības fonds, *Interreg Europe*, politikas kopsavilkums “*How to boost entrepreneurship in rural areas?*” (Kā veicināt uzņēmējdarbību lauku apvidos?), 2020. gada aprīlis.
- Eiropas Komisijas Izglītības un kultūras ģenerāldirektorāts, “*Erasmus + Inclusion & Diversity Strategy in the Field of Youth*” (*Erasmus+* iekļaušanas un daudzveidības stratēģija jaunatnes jomā), 2014. gada decembris.
- *Perpiña Castillo, C., Jacobs-Crisioni, C., Barranco, R., Curtale, R., Kompil, M., Vallecillo, S., Auteri, D. un Dijkstra, L., “Opportunities and challenges for remote rural areas in the European Union”* (Iespējas un izaicinājumi attāliem lauku apvidiem Eiropas Savienībā), Eiropas Komisija, Ispra, 2023, JRC135398.
- Eiropas Savienības Publikāciju birojs, “*Study on living conditions and access to selected basic needs*” (Pētījums par dzīves apstākļiem un piekļuvi atsevišķām pamatvajadzībām), 2024, ISBN 978-92-68-11899-3, doi: 10.2776/185784 KN-05-24-084-EN-N.

- Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei “Kopsavilkums par KLP stratēģiskajiem plāniem 2023.–2027. gadam: kopīgie centieni un kopējie mērķi”, Brisele, 23.11.2023., COM(2023) 707 final.
- Eiropas Savienības Publikāciju birojs, *Eurostat reģionālā gadagrāmata*, 2023. gada izdevums.
- *Eurostat statistika tiešsaistē, “Urban-rural Europe – quality of life in rural areas”* (Pilsētu–lauku Eiropa – dzīves kvalitāte lauku apvidos), 2022.
- ES KLP tīkls, “*Supporting the health and well-being of Europe’s agricultural workforce: Policy insight*” (Atbalsts Eiropas lauksaimniecības darbaspēka veselībai un labklājībai – politikas pārskats), 2023. gada jūnijs.
- Eiropas Komisija, Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāts, “*Taking stock of how CAP strategic plans contribute to the objectives of the long-term vision for the EU’s rural areas*” (Kā KLP stratēģiskie plāni palīdz sasniegt Ilgtermiņa redzējuma par ES lauku apvidiem mērķus), galīgais ziņojums, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.
- Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Cilvēki pirmajā vietā, ilgtspējīgas un iekļaujošas izaugsmes nodrošināšana, ES tālāko reģionu potenciāla atraisīšana”, COM(2022) 198 final.
- Eiropas Komisija, Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāts, Atklāta vēstule par Lauku pakta uzsākšanu, 2021. gada 17. decembris.

Eiropas Savienības un Eiropas Padomes jaunatnes partnerība,

- “*Young people in rural areas: diverse, ignored and unfulfilled*” (Jaunieši lauku apvidos: daudzveidīgi, ignorēti un nepiepildīti), 2021. gada marts.

Apvienoto Nāciju Organizācija

- Apvienoto Nāciju Organizācija, A/RES/70/1, “Pārveidosim mūsu pasauli: ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam”.
- *FAO un IFAD*, 2019. Apvienoto Nāciju Organizācijas ģimenes lauku saimniecību desmitgade (2019.–2028. gads). Globālais rīcības plāns, Roma.
- Pārtikas drošības informācijas tīkls (*FSIN*) un Globālais tīkls cīņai pret pārtikas krīzēm, 2024. gada globālais ziņojums par pārtikas krīzi, *GRFC* 2024, Roma.

ESAO

- ESAO, *Recommendation of the Council on creating better opportunities for young people* (Padomes Ieteikums par labāku iespēju radīšanu jauniešiem), Padomes ministru līmeņa sanāksme, 2022. gada 9.–10. jūnijs, JT03497457.

Citi

- *Moxon D., Barta O. (2024), EUYD10 Results of the Consultation Phase: We Need Youth* (*EUYD10* apspriešanās posma rezultāti: Mums vajadzīga jaunatne), DOI: 10.5281/zenodo.10656746.
